

प्रधानमंत्री फसल बीमा योजना

एखांडे योगेश सुदाम होळकर स्वप्निल चंद्रकांत रायकर शशांक सुरेश
आचार्य पदवी विद्यार्थी, विस्तार शिक्षण विभाग
डॉ. बाळासाहेब सावंत कोंकण कृषी विद्यापीठ, दापोली

प्रधानमंत्री फसल बीमा योजनेची सुरुवात २०१६ मध्ये झाली आणि भारतातील सर्व प्रचलित उत्पन्न विमा योजनांची जागा घेतली. पीक क्षेत्राला चालना देण्यासाठी ही योजना सुरु केली गेली आहे. या योजनेत स्थानिक जोखीम, कापणीनंतरचे नुकसान इ. अंतर्गत कवरेज वाढविण्यात आले आहे आणि उत्पन्नाच्या अंदाजाच्या उद्देशाने तंत्रज्ञान स्वीकारण्याचे उद्दीष्ट आहे. शेतकऱ्यांमधील वाढती जागरूकता आणि कमी प्रिमीयम दरंदारे या योजनेचे उद्दीष्ट भारतातील पीक विमा क्षेत्र वाढविणे आहे.

उद्दीष्टे:

- प्रधानमंत्री फसल बीमा योजनेचा उद्देश कृषी क्षेत्रात शाश्वत उत्पादनास सहाय्य करणे आहे.
- अनावश्यक घटनांमुळे उद्भवणारे पीक नुकसान / नुकसानीचा सामना करणाऱ्या शेतकऱ्यांना आर्थिक सहाय्य देणे.
- शेतकऱ्यांची शेती सुरु ठेवण्यासाठी त्यांचे उत्पन्न स्थिर ठेवणे.
- शेतकऱ्यांना नाविन्यपूर्ण आणि आधुनिक शेती पद्धती अवलंबण्यास प्रोत्साहित करणे.
- कृषी क्षेत्राला पतपुरवठा सुनिश्चित करणे हे अन्नधान्य सुरक्षा, पीक विविधीकरण आणि कृषी क्षेत्राची वाढ आणि स्पर्धात्मकता वाढविण्याबरोबरच शेतकऱ्यांना उत्पादन जोखीमांपासून वाचविण्यामध्ये योगदान देईल.

पात्रता निकष:

- अधिसूचित पिकासाठी वित्तीय संस्थांकडून (म्हणजे कर्ज घेतलेले शेतकरी) हंगामी कृषी ऑपरेशन्ससाठी कर्ज घेणारे सर्व शेतकरी अनिवार्यपणे संरक्षित केले जातील.
- कर्ज न घेणाऱ्या शेतकऱ्यांसाठी ही योजना पर्यायी ठरणार आहे.

योजनेत समाविष्ट जोखीम आणि अपवाद:

- कमी पाऊस किंवा प्रतिकूल हंगामी परिस्थितीमुळे विमा उतरवलेल्या क्षेत्राला पेरणी / लागवड करण्यास प्रतिबंधित आहे.
- प्रतिबंध न करण्यायोग्य जोखीमांमुळे उत्पन्नाचे नुकसान भरून काढण्यासाठी व्यापक जोखीम विमा प्रदान केला जातो, उदा. दुष्काळ, पूर, कीड व रोग, भूखलन, नैसर्गिक आग, गारपीट, चक्रीवादळ आणि वादळ, दरड कोसळणे.
- चक्रीवादळ पाऊस आणि अवकाली पावसाच्या विशिष्ट संकटांपासून पीक घेतल्यानंतर या पिकासाठी

कापणीपासून केवळ दोन आठवड्यांच्या कालावधीत कवच उपलब्ध आहे.

मुख्य वैशिष्ट्ये:

- शेतकऱ्याला देय असणारा विमा शुल्क दर

हंगाम	पिके	विमा शुल्क दर
खरीप	सर्व अन्नधान्य, तेलबिया पिके, डाळी	२ %
रब्बी	सर्व अन्नधान्य, तेलबिया पिके, मिलेट्स, डाळी	१.७ %
खरीप आणि रब्बी	वार्षिक नगदी आणि बागायती पिके	७ %

- तंत्रज्ञानाचा वापर- नवीन योजनेत उपग्रह अंदाजानुसार वेग आणि अचूकता वाढविण्यासाठी स्मार्ट फोन / हँड पकडलेल्या उपकरणांचा अनिवार्य वापर तसेच उपग्रह प्रतिमा, वनस्पती निर्देशांक इत्यादी अभिनव तंत्रज्ञानाचा उपयोग करणे यासारख्या अनेक नवीन गोष्टींचा विचार केला आहे. कवरेजमधील क्षेत्रातील फरक कमी करण्यासाठी, ही योजना भूमी अभिलेखांचे डिजिटलायझेशन देखील प्रोत्साहित करते.
- शेतकरी जागरूकता- या योजने संदर्भात शेतकऱ्यांमध्ये जनजागृती करण्यासाठी प्रयत्न केले जात आहेत जेणेकरून जास्तीत जास्त शेतकरी नोंदणी करून या योजनेचा लाभ घेऊ शकतील.
- चांगले कवरेज- या योजनेचे लक्ष्य सरकारी अधिकाऱ्यांच्या योग्य अंदाजानुसार स्थानिक पिकांचे उत्पन्न घटल्यामुळे शेतकऱ्यांचे होणारे नुकसान भरून काढणे आहे. या योजनेत पेरणीपूर्वी होणारे नुकसान आणि भारतात झालेल्या अवकाली पावसामुळे होणाऱ्या नुकसानीचा समावेश आहे. यापूर्वी झालेल्या गारपीट आणि दरड कोसळण्याच्या धोक्यांव्यतिरिक्त, पूरस्थितीमुळे होणाऱ्या आपत्तीसारख्या नुकसानीची भरपाई करण्याची तरतूद आहे.
- नावनोंदणी हि बँका, ब्रोकर, सीएससी, ई-गव्हर्नन्स सर्व्हिसेस इंडिया लिमिटेड किंवा थेट वेबसाईटद्वारे करावी.

(संपर्क: +९१ ९३७०९३८७९७)

